

Luisterboeken

Afgelopen jaar verscheen een aantal boeken over vogelzang en vogelgeluiden. Twee daarvan zijn *The Singing Life of Birds* van Donald Kroodsma en *The Sound Approach to birding* van Mark Constantine en The Sound Approach. Kroodsma is een Amerikaanse wetenschapper die al ruim dertig jaar onderzoek doet aan zangvogels. Sommigen zullen hem kennen van de klassieker *Ecology and evolution of acoustic communication in birds* uit 1996. The Sound Approach (MC, Arnoud van den Berg & Magnus Robb) is sinds 2000 bezig met het maken van geluidsopnamen van alle vogelsoorten in de West-Palearctis, met als doel om uiteindelijk een complete, goed gedocumenteerde collectie cd's met vogelgeluiden uit te brengen.

Beide boeken zijn eigenlijk niet met elkaar te vergelijken. Voor de Fittislezers probeer ik dat uiteraard toch. De belangrijkste overeenkomst is het onderwerp: vogelgeluiden. Nog een belangrijke overeenkomst is dat beide boeken zijn vergezeld van cd's met opnames die aan de hand van een sonagram –een grafische weergave van een geluid- besproken worden. Beide beginnen met eenvoudige voorbeelden om het lezen van sonagrammen te leren. Kroodsma beperkt zich tot een handvol voorbeelden voor hij begint “aan zijn persoonlijke queeste om de zingende vogel te begrijpen”. The Sound Approach gaat dieper op de materie in en besteedt bijna een kwart van het boek aan de uitleg van zaken als toon, timbre, frequentie, ritme en modulatie. En ik moet zeggen dat het werkt. Ik heb het idee dat ik sonagrammen nu beter begrijp en dat voelt goed. Kroodsma schrijft hierover “It is the patterns I see that enhances the beauty I hear”.

Tot zover de overeenkomsten. De subtitels geven de verschillende invalshoeken al enigszins aan. Kroodsma's boek heeft als ondertitel *The Art and Science of Listening to Birdsong*. Die van de The Sound Approach *A guide to understanding birdsound*. De belangrijkste vraag die in het laatste boek wordt beantwoord is hoe. Hoe lees je sonagrammen? Hoe herken je verschillen tussen soorten, geslachten of leeftijden? Hoe komt het dat geluidsopnames anders klinken dan in het veld? Etcetera, etcetera. Allerlei theoretische zaken komen beknopt aan bod en worden geïllustreerd met een keur aan geluidsopnames, uiteraard met de bijbehorende sonagrammen. Zo wordt het proces om zang te leren (subzang, plastic song –wie verzint een goede Nederlandse vertaling?-, zang) fraai geïllustreerd met opnames van een groot aantal soorten, waaronder drie opnames van Nachtegalen: de onduidelijke subzang van een juveniel in IJmuiden, de plastic song van een doortrekker op Cyprus en de volledig uitgekristalliseerde zang van een

volwassen individu in de Kennemerduinen. En zo worden nog veel meer onderwerpen behandeld. Te veel om op te noemen.

Eén onderwerp wil ik u niet onthouden: zangdialecten. "It's the Jets and Sharks in West Side story, gangs that have their own slang words and turf." Aan dit onderwerp wordt veel aandacht besteed, want dialecten kunnen een eerste aanwijzing zijn dat er soortvorming plaatsvindt. Of zoals populair in het boek is verwoord: "when all communication breaks down between sets of individuals that's when a new species is born". In het boek worden verschillende voorbeelden behandeld, variërend van Stormvogeltjes op Britse eilandjes en in de Middellandse Zee tot de verschillende typen Kruisbekken in Europa. Verplichte kost voor soortenjagers én natuurbeschermers.

Kroodsma behandelt dit onderwerp uiteraard ook. Hij gaat met name in op de vraag waarom. Waarom leren sommige soorten hun zang en andere niet? Waarom hebben sommige soorten dialecten en andere niet? Waarom zingen vrouwtjes van sommige soorten? Etcetera, etcetera. Hij behandelt verschillende theorieën aan de hand van dertig soorten. Hij gaat hierbij te werk volgens een vast stramien: er valt hem iets op en hij bedenkt een onderzoek. Vervolgens bespreekt hij dat onderzoek, waarbij niet alleen de resultaten, maar ook het veldwerk en eventueel laboratoriumwerk uit de doeken wordt gedaan. Klinkt saai, maar net als *The Sound Approach* weet Kroodsma in een vlotte en prettig leesbare stijl een boeiend verhaal vol met anekdotes te vertellen. Daarbij komen schijnbaar achteloos allerlei wetenswaardigheden aan bod. Een voorbeeld: de ontdekking van verschillen tussen westelijke en oostelijke Moeraswinterkoninkjes (Marsh wren, een soort die in grote delen van Noord-Amerika voorkomt) in de jaren zeventig en tachtig. Door geluidsoptnames te maken komt hij er achter dat westelijke vogels een uitgebreid repertoire van meer dan 150 'liedjes' hebben die achter elkaar ten gehore worden gebracht (A B C D etc) en dat oostelijke vogels een repertoire van ca 40 'liedjes' hebben die door elkaar gezongen worden (A B A B C B etc). Om te kijken of deze verschillen aangeboren, oftewel genetisch bepaald zijn, doet hij een proef. Jonge vogels uit het westen en uit het oosten worden in het laboratorium groot gebracht. Ze krijgen in het lab ca 200 liedjes van Moeraswinterkoninkjes te horen. En wat blijkt. Westelijke vogels leren meer liedjes dan oostelijke. En ze zingen de liedjes bovendien achter elkaar, terwijl oostelijke vogels de liedjes door elkaar husselen. Met andere woorden ze verschillen genetisch van elkaar. Het kunnen dus twee soorten zijn. Om het bewijs hiervoor te leveren gaat Kroodsma het veld weer in om (duizenden) optnames te maken in de overgangszone tussen westelijke en oostelijke vogels. Uiteindelijk vindt hij een gebied waar beide naast elkaar voorkomen. Waarschijnlijk twee soorten dus, wat door DNA-analyses ondersteund wordt. Het verhaal leest als een roman. Net als de 29 andere verhalen. Al met al behandelt Kroodsma vijf grote thema's aan de hand van Amerikaanse soorten: ontwikkeling van zang,

zangdialecten, variatie tussen soorten, ochtendzang en zang van vrouwtjes.

Kroodasma's boek is sober vorm gegeven en bevat naast sonogrammen en instructieve figuren een beperkt aantal illustraties, nl. pentekeningen van de behandelde soorten. *The Sound Approach to birding* is veel luxer vorm gegeven en bevat naast sonogrammen vele kleurenfoto's (en tekeningen). De illustraties laten soorten zien waarvan geluidsopnames in het boek zijn opgenomen. Vaak zelfs van de vogel die op de opname te horen is! Zoals te verwachten met René Pop als fotografisch redacteur zijn de foto's fraai. Toch even muggeziften, de foto met het uitzicht uit de hut van vinkenbaan Van Lennep is gespiegeld. Het oogt wel mooier dan de werkelijkheid...

Terug naar de werkelijkheid van deze Fitis. En die dicteert dat deze recensie afgerond moet worden. Terwijl ik nog zoveel kwijt wil. Over leuke anekdotes. Over mooie geluidsopnames; luister bijv. eens naar track 2-23 van *The Sound Approach* (in een canyon rondvliegende, roepende Kuhls Pijlstormvogels. Om Constantine te citeren "a little jealous"). Of luister eens naar de bonustrack (nr. 98) op Kroodasma's cd. Toevallig ook pijlstormvogels, Grauwe ditmaal. Kroodasma besluit zijn commentaar bij deze track met "There's something universal in the quality of these sounds and it seems fitting that birds themselves, have the final comments about the sheer wonder and joy of birdsong".

Enfin, heel kort door de bocht geformuleerd is *The Sound Approach to birding* een uitgebreide tekst bij de cd's. Waarmee ik zeker niet wil suggereren dat het een slecht boek is. Integendeel! Als je de 2 cd's met 198 opnames hebt beluisterd én de bijbehorende tekst hebt gelezen, begrijp je meer van vogelgeluiden dan daarvoor. Als je dieper op de achtergronden in wilt gaan, is *The Singing Life of Birds* een aanrader. De behandelde theorie is al eerder in boekvorm behandeld, maar is meer gaan leven door de bijgeleverde opnames. Tot slot, beide publicaties hebben nog een belangrijke overeenkomst. Ze zijn zo meeslepend geschreven dat ik even met de gedachte heb gespeeld om m'n zeetrekijker in te ruilen voor een microfoon met parabool. Heel even.

Kortom, beide boeken kan ik van harte aanbevelen.

Steve Geelhoed

Technische gegevens:

- Constantine, M. & The Sound Approach, 2006. *The Sound Approach to birding. A guide to understanding birdsound.* The Sound Approach, Dorset. ISBN 90-810933-1-2. 192 pagina's, plus 2 cd's. Prijs €45,00. Te bestellen via www.soundapproach.co.uk en www.birdsounds.nl In de boekhandel alleen bij Natuur en Boek in Naturalis te verkrijgen.
- Kroodasma, D.E., 2005. *The Singing Life of Birds. The Art and Science of Listening to Birdsong.* Houghton Mifflin, New York. ISBN 0-618-40568-2. 482 pagina's, plus 1 cd. Prijs €26.95.